

ANNIE OOSTERBROEK-
DUTSCHUN

Een dag van je leven

GROTE LETTER BIBLIOTHEEK
DEVENTER

Een zucht van opluchting ontsnapt Willem Draaisma als hij voor de barak staat. Het is waar, echt waar. Vurig heeft hij naar deze dag verlangd. Lang heeft het geduurd, maar nu is het eindelijk zover. Op Urk wappert de driekleur.

Een uitgelaten stemming heerst in het barakkenkamp. Men is weer vrij. Vrij om te doen en laten wat men wil. Niet langer hoeft men te zwijgen over de reden waarom men hier verblijft. Die geheimzinnigheid kan men laten varen.

Het maakt immers niets meer uit of ze hier ondergedoken zaten omdat men dit werk prefereerde boven arbeid in het gehate Duitsland. Met een geheim loopt men niet te koop. De verrader slaapt immers niet. Een enkel woord was voldoende om als wapen tegen iemand te gebruiken. Kiezen op elkaar dus en stom lachen, dat was het parool.

Als Jan Willem Stoevenbeld stond hij hier ingeschreven. Over zijn herkomst vertelde die niets, die ging anderen niets aan. Een waas van

geheimzinnigheid omgaf hem.

Zijn verlofdagen nam hij sporadisch op. Dan lummelde hij rond de barak of struinde door de onafzienbare rietvelden waarvan hij een stukje had beplant met tabak.

Handig bekeken van die vent. Nooit zat hij verlegen om een saffie, zoals de meesten. De onafzienbare velden kende hij op zijn duimpje. Dat was niet te verwonderen, want altijd trok hij op met de landmeters die wegen en sloten in de te ontginnen vlakke afbakenden. Hij sleepte met de roodwitte piketten en plaatste het baken waar dat verlangd werd.

Ergens in die onmetelijke vlakke had hij een schuilhut gebouwd. Hij was als de dood voor de Duitsers die hij uit handen wilde blijven. Dat zijn wantrouwen was gegrond, bleek toen in de werkkampen razzia's werden gehouden. Een aantal mannen werd afgevoerd, maar degenen die zich met Jan Willem verschuilden, moesten door het moeras waden. De meesten hadden geen lieslaarzen en waren kletsnat toen ze er waren.

Machtig goed lag die plek en nauwelijks te vinden voor soldaten die ernaar zochten. Riet groeide op de verhoging waar de schuilplaats was gevestigd.

Eens, toen een vliegtuig naar beneden stortte en de aarde onder de zware explosie trilde, werd de bemanning niet gevonden. Dagenlang zochten soldaten in de velden zonder een levensteken te vinden.

Merkwaardig was alleen dat Stoevenbeld in die dagen ook onvindbaar was. Hij dook weer op, maar wist van niets. Niet eens dat er een vliegtuig omlaag gekomen was, dat had hij best willen meemaken. Want zeg nou zelf, wat viel hier anders te beleven, zo'n verzetje had hij dolgraag aanschouwd.

Was die man zo naïef? Deed hij zich met boerenslimheid dom voor of was hij in werkelijkheid te stom om voor de duvel te dansen. Zelfs zijn slaapgenoten kregen geen hoogte van die stille, vreemde figuur, laat staan dat die pennenlikkers hem nader kwamen.

Hij loopt naar de kantine. Een luidruchtige stemming heerst daar. De meesten hebben een pilsje voor zich. Koffie...? Op deze dag...? Trouwens, met veel plezier wordt dat bruine vocht niet gedronken. Het is warm en wanneer je buiten in de kou hebt gewerkt, dan glijdt het prettig naar binnen, maar lekker is anders. Surrogaat geeft geen genot.

Aan een tafeltje schuift hij bij. De man-

nen die er zitten, komen uit de bollenstreek. Wanneer kunnen die weg? Hoelang zal het nog duren voordat ook dat gebied is bevrijd? Het verlangen glimt in hun ogen en trilt in hun stem.

Maar wie zegt dat de anderen weg mogen? Trouwens, met welk vervoer? De chaos die heerst zou daardoor worden vergroot. Al die trekkende burgers zouden het leger hinderen.

‘Wat schiet je op met een bevrijding als je niet eens weg mag?’ moppert een kankeraar.

‘Wie zegt dat je niet weg mag?’ vraagt Willem geïnteresseerd.

‘Lees zelf maar op het prikbord wat de legerleiding heeft uitgevaardigd.’

Het is een bittere pil voor de mannen die hier jaren opgesloten hebben gezeten. Is dit de vrijheid waarnaar ze verlangden en uitkeken?

Een groep trekt naar de bouwhut waarin het kantoor van de Dienst Zuiderzeewerken is gevestigd. Ze nemen het niet.

Jan Willem Stoevenbeld gaat niet mee, die gaat alleen.

Bij het kantoor aangekomen haalt hij de shagdoos uit zijn zak en rolt een sigaret. Ondertussen schuift hij de kantoorbediende de doos toe. Gretig rolt die daar een soort

sigaar van. Het papier sluit nauwelijks om de tabak.

‘Je komt natuurlijk vragen of je kunt gaan,’ stelt de man vast, ‘maar hoe graag ik ook zou willen, ik mag het niet doen.’

‘Toch ga ik,’ houdt Willem koppig vol.

‘Middelen om je tegen te houden heb ik niet, maar ik geef je persoonsbewijs niet af. Ik voel er niets voor om er later last mee te krijgen.’

‘Dat ding kunt u houden of verscheuren, want het is vals.’

‘Bent u er zo een?’ merkt de ander op.

‘Iets op tegen?’ glimlacht Willem Draaisma.

‘Integendeel. Wat ik deed, mag geen naam hebben. Een onderduiker van de nodige papieren voorzien is geen heldendaad. Toch ben ik blij zo af en toe iemand geholpen te hebben. Wie bent u in werkelijkheid?’

‘Willem Draaisma.’

‘Nooit van gehoord,’ klinkt het teleurgesteld, ‘nooit zal ik kunnen pronken met een naam die overal bekend is.’

‘Het is ook niet zo belangrijk. Ik ben een van die naamlozen die toevallig iets gedaan hebben. Daardoor ben ik vermorzeld. Zoals

ik waren er velen die onopvallend hun werk deden.'

De man schiet iets te binnen, misschien...

'Vertel me eens eerlijk; was u het die die Engelse vliegers heeft ondergebracht?'

'Ik heb ze een paar dagen in een schuilhut verborgen gehouden. Daarna zijn ze in de kop van Overijssel aan een jonge vrouw overgedragen. Een moedige meid die het leeuwendeel in die ontvluchting heeft gehad.'

'Was die te vertrouwen?' vroeg de boekhouder geïnteresseerd.

'Waarom vraagt u dat?' wil Willem Draaisma weten.

'Omdat die mannen opgepakt zijn. De volgende dag stonden de Duitsers hier om na te vragen waar de schuilplaats was waar die vliegers hadden gezeten. Ik wist van niets. Ze zijn een paar maal teruggeweest om nasporingen te doen, maar tevergeefs.'

Willem Draaisma bijt op zijn onderlip. Hij ziet er geslagen uit. Weer een groep slachtoffers die hij kende, die hij ontmoette. Wat is er veel tegengelopen. Hoeveel teleurstellingen zal hij nog hebben te verwerken? Als hij daaraan denkt, overvalt hem weer die moedeloosheid. Wat staat hem zelf nog te wachten?

Een enkele maal heeft hij de inrichting bezocht. Telkens kwam hij daar terneergeslagen vandaan. Niets beurde hem daar op. Hij zag er zijn vrouw die wartaal uitsloeg. Geen zinnig woord kon hij met haar wisselen.

Was dat zijn schuld? Altijd weer vroeg hij zich dat af wanneer hij daar op bezoek was geweest.

Dokter Foster mocht hem dat uit zijn hoofd proberen te praten, maar diep in zijn ziel knaagde het door, wroette het verder.

De stress van die dagen mocht daartoe hebben bijgedragen, de heftigheid doen toenemen, maar daardoor alleen ontstond het niet naar zijn vaste overtuiging. Kon hij de dokter vertrouwen wanneer die zei dat het vroeg of laat toch had plaatsgevonden? Misschien langzamer, maar onherroepelijk.

Als hij zijn vrouw zag, kon hij zich onmogelijk voorstellen dat hij eens van haar had gehouden en genegenheid voor haar had gevoeld. Van korte duur was de passie geweest die ze voor elkaar voelden. Hun lichamen zochten en dienden elkaar. Ze waren onverzadigbaar. Als een laaiend vuur brandde het in hen. Zoals vlammen die niet meer gevoed worden, zo verging het hun liefde. De momenten van hartstocht

namen af. Het enige dat hen bond, verdween. Hij was een dwaas geweest om te denken dat die korte ogenblikken liefde waren. Als het goed was, verdiepte het de liefde, verheugde men zich op het samen één worden en putte daaruit een ongekende kracht. Het was niet goed geweest. Het was een vlucht voor de werkelijkheid, slechts een verbeelding die nooit echt werd.

Hij vocht voor de korte momenten van tederheid, van vermeend geluk en voelde nadien een teleurstelling zo groot, dat hij er misselijk van werd. Een walging groeide tegen die vluchtige bevrediging die de hoogste omarming van de liefde tot een dierlijke daad verlaagde, zodat er geen vreugde overbleef. Daardoor groeide een tegenzin tegen de aandrang van het lichaam en een afkeer van de vrouw die hem onthield waarop hij recht had.

In die tijd ontmoette hij Mina, het kruidenierstertje, die met haar dochter in het gehucht woonde. Voor die vrouw had hij respect. Ze was een vrolijk type die het zaakje aardig klaarde zonder man. Dat ze hem vertrouwde, bleek toen zij hem vroeg of hij een paar onderduikers op zijn boerderij kon onderbrengen. Zijn vrouw wilde daar niets van weten. Natuurlijk

had hij kunnen doorzetten, tegen de wil van zijn vrouw in, maar met alle spanningen die er reeds waren, voorzag hij niets dan ellende en uiteindelijk zouden die mensen daar de dupe van worden. Toch wilde hij Mina niet teleurstellen en zocht hij bij bureu een plaats die hij niet kon bieden. Steeds vaker deed ze een beroep op hem en steeds wist hij nieuwe adressen te vinden. Zo ontstond het werk waarvoor hij avonden van huis was tegen de zin van zijn vrouw. Die beschouwde hem als haar eigendom, als iets wat aan al haar grillen moest toegeven.

Hij had in de ogen van opgejaagde mensen gekeken. Die blikken lieten hem niet los. Ook niet de dankbaarheid die eruit straalde wanneer hij die mensen op een veilige plaats had afgeleverd. Moeilijkheden bleven niet uit. Zo goed mogelijk bemiddelde hij daarin. Wanneer hij geen uitweg wist, schakelde hij Mina in, die zorgde altijd voor een oplossing. Dit alles was de reden dat hij steeds verder wegdreef uit het leven van zijn vrouw. Nu is er geen contact meer mogelijk met haar en zijn alle gevoelens die hij ooit voor haar koesterde, gedood. Hij is aan haar gebonden door de huwelijksband, zoals dat plechtig heet. De mensen moesten